

PRZEWODNIK PO ZAMKU CESARSKIM W POZNANIU

**PRZEWODNIK
PO ZAMKU CESARSKIM
W POZNANIU**

Maciej Szymaniak

WSTĘP

Zamek Cesarski w Poznaniu zbudowano w latach 1904–1910. Obiekt powstał jako poznańska rezydencja cesarza niemieckiego Wilhelma II. W tym samym czasie zrealizowano także nową reprezentacyjną dzielnicę złożoną z gmachów użyteczności publicznej.

Rezydencję Wilhelma II zaprojektował Franz Heinrich Schwechten, nadając jej neoromański kostium łącząc w budowlu funkcje reprezentacyjne i mieszkalne. Zamek miał być także widziany jako symbol odwiecznej niemieckiej obecności w Poznaniu. Zarówno wszystkie elementy rezydencji, jak i innych obiektów Dzielnicy Zamkowej miały prezentować XIX-wieczną wizję niemieckości.

Wilhelm II był w Zamku raptem cztery razy. Co pewien czas do Poznania przybywał ktoś z rodziny cesarskiej. Na co dzień Zamek nie był więc zamieszkały. Od początku jego istnienia był jednak udostępniony zwiedzającym.

W 1919 roku gmach stał się siedzibą nowo powstałego Uniwersytetu Poznańskiego, a pierwsze piętro rezydencji zostało przeznaczone na poznański apartament głowy państwa polskiego. W 1929 roku przeprowadzono akcję polonizacyjną polegającą na usunięciu pewnych niemieckich symboli, sprowadzeniu mebli z pałacu w Racocie i polskich dzieł sztuki dawnej.

Już we wrześniu 1939 roku władze nazistowskie podjęły decyzję o całkowitej przebudowie Zamku na rezydencję Adolfa Hitlera, która toczyła się do 1945 roku. Po zakończeniu działań wojennych powstał pomysł rozebrania budynku, który szybko jednak upadł. W 1948 roku do Zamku wprowadził się urząd miasta, jednocześnie powstało kilka koncepcji na przebudowę dawnej rezydencji, z których żadna nie została zrealizowana. Rozebrano jednak uszkodzoną górną część wieży zegarowej i kilka innych elementów architektonicznych. Władze miasta wyprowadziły się z gmachu na początku lat 60. W 1962 roku siedzibę przejął na długie lata nowo powstały Pałac Kultury, który przekształcono w Centrum Kultury ZAMEK w 1996 roku.

KORYTARZ AMONITOWY

Głównym korytarzem parteru można przejść do zabytkowych pomieszczeń dawnej rezydencji, sal Laboratorium wykorzystywanych w programie Centrum Kultury ZAMEK oraz do biur instytucji. Na uwagę zasługują kartusze umieszczone nad portalami po stronie południowej. Przedstawiono na nich stylizowane rośliny, których symbolikę wykorzystywano często w architekturze nazistowskiej. Nazwa korytarza pochodzi od amonitów, które zobaczyć można w płytach posadzki wykonanej z marmuru nazywanego *ammonitico rosso*.

Korytarz Amonitowy, jeden z kartuszy

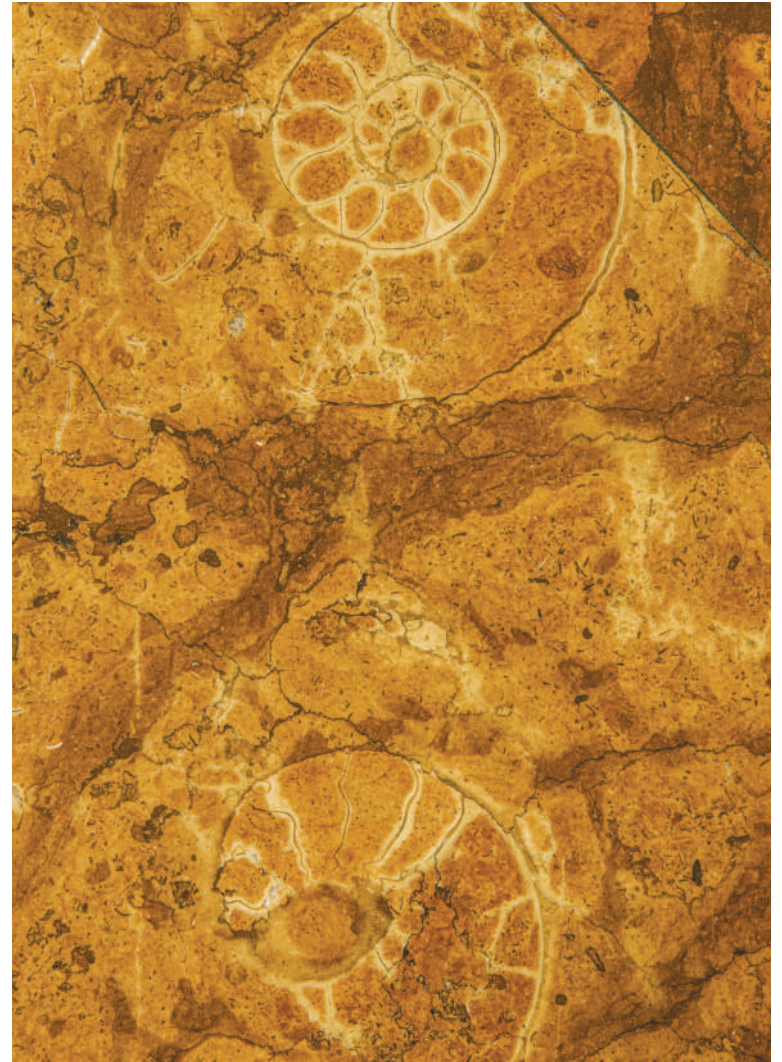

Korytarz Amonitowy, przełom lat 70. i 80. XX wieku, ze zbiorów Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu

Korytarz Amonitowy

6

Korytarz Amonitowy, amonity na posadzce

7

SIEŃ PRZEJAZDOWA

Od początku istnienia Zamku w przyziemiu wieży zegarowej funkcjonowała Sień Przejazdowa będąca głównym wejściem przeznaczonym pierwotnie dla cesarza i jego rodziny. Wejście dla gości zapraszanych na przyjęcia znajdowało się od strony obecnej ulicy Kościuszki, wejście audiencyjne zaś mieściło się od strony dziedzińca honorowego. W okresie międzywojennym sień również pełniła funkcję głównego wejścia, nie zmieniono także roli pozostałych. W czasie wojennej przebudowy gmachu całkowicie zmieniono jego wystrój, zachowano jednak nadane mu funkcje.

Wystrój tego wnętrza stanowi przykład architektury narodowosocjalistycznej, odwołującej się często do wzorów klasycznych. Kształt sali zazwyczaj oparty jest na symetrii, a zastosowanie odpowiednich proporcji, materiałów i detali architektonicznych ma budować monumentalizm.

W narożnikach pomieszczenia znajdują się cztery płaskorzeźbione pseudowazy na postumentach. Na każdej z nich przedstawiona jest para wykonująca inną czynność gospodarską. Zobaczmy tu siewców, żniwiarzy, pielęgnujących winorośl i polujących. Sceny te stanowią część programu rzeźbiarskiego o bardzo czytelnej wymowie. Z terenu dzisiejszej Wielkopolski i Ziemi Łódzkiej hitlerowcy stworzyli Kraj Warty. W oficjalnej narracji region ten widziany był jako zasiedlony „zdrowym, prostym ludem” produkującym żywność.

Warto również zwrócić uwagę na oświetlenie z czasu II wojny światowej. Żyrandol, podobnie jak wiele innych, wykonany został z kutego żelaza pokrytego szlagmetalem, czyli materiałem wyglądającym jak złoto. Szklanym kloszom nadano specjalny szlif, dzięki któremu światło rozprasza się w efektowny sposób. Podobnie ukształtowano kinkiety, które w całym Zamku występują w kilku rodzajach.

W Sieni prezentowany jest także tron Wilhelma II, który stał pierwotnie w Sali Tronowej na pierwszym piętrze Zamku. W 1929 roku mebel przekazano katedrze gnieźnieńskiej. Tam pozostał aż do 1993 roku, po czym wrócił do Zamku jako depozyt. Forma tronu nawiązuje do średniowiecznych włoskich siedzisk biskupich. Ma dwa miejsca siedzące, co można interpretować na dwa sposoby. Po pierwsze jako odwołanie do średniowiecza, gdy jedno miejsce na podwójnych tronach zostawało puste. Wierzą bowiem, że należy się Panu Bogu, od którego pochodzić miała ziemską władzę. Wilhelm II chętnie kreował się na spadkobiercę średniowiecznej tradycji cesarskiej i być może forma tronu jest elementem tego sposobu rozumienia historii. Drugie wytłumaczenie dotyczyć może podwójnej roli Wilhelma II. Był on bowiem nie tylko cesarzem Niemiec, ale także królem Prus. Podwójny tron znajdował się także w berlińskim Zamku i odczytywany był w kontekście funkcji władcy. Słonie podtrzymujące siedzisko można interpretować jako symbole władzy i siły. Całość wykonana została we Włoszech z greckiego marmuru. Poszczególne części tronu są ze sobą skręcone i sklejone. Ważący niemal cztery tony obiekt można więc rozmontować i wygodnie transportować.

Sień Przejazdowa, (za:) *Ilustrowany Kurier Codzienny*, 1927 r., ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Sień Przejazdowa

Sień Przejazdowa, płaskorzeźba na pseudowazie

12

Tron Cesarski

13

WEJŚCIE DO SIENI PRZEJAZDOWEJ

Klatka schodowa jest łącznikiem pomiędzy Sienią Przejazdową a Holom Mozaikowym, skąd można udać się na pierwsze piętro. Warto zwrócić uwagę na dwie płaskorzeźby znajdujące się na zachodniej ścianie. Obie przedstawiają półleżących nagich mężczyzn. Lewy w otoczeniu książek może być odczytywany jako alegoria nauki lub pracy umysłowej. Prawego wyposażonego w dłuto i młot, z mieczem i kowadłem, rozumieć można jako alegorię pracy. Są to popularne motywy obecne w ikonografii III Rzeszy występujące pod nazwami „robotnik umyśtu” i „robotnik pięści”.

Hol Mozaikowy, Alegoria pracy, płaskorzeźba

Widok na klatkę schodową

HOL MOZAIKOWY

W pomieszczeniu tym najciekawszym elementem wystroju jest strop kasetonowy ozdobiony mozaiką. Jest to jedyne miejsce w Zamku, gdzie w czasie wojennej przebudowy zastosowano tę starą technikę zdobniczą. Wykorzystano tu znane motywy przedstawiające stylizowane kwiaty, słońca i gwiazdy, czyli symbole solarne, do których należy również swastyka. Pojawiający się meander jest oczywistym odwołaniem do sztuki antyku.

W trakcie prac renowacyjnych i konserwatorskich w latach 2018–2020 pomieszczeniu przywrócono wielkość z czasów II wojny światowej przez dodanie przestrzeni od strony północnej. Warto zwrócić też uwagę na posadzkę i ściany pod oknem wychodzącym na dziedziniec przed gmachem. Znajdują się tu ślady po wybuchu pocisku w trakcie walk o Zamek w 1945 roku.

Hol Mozaikowy, detal sufitu

Hol Mozaikowy

SCHODY PARADNE

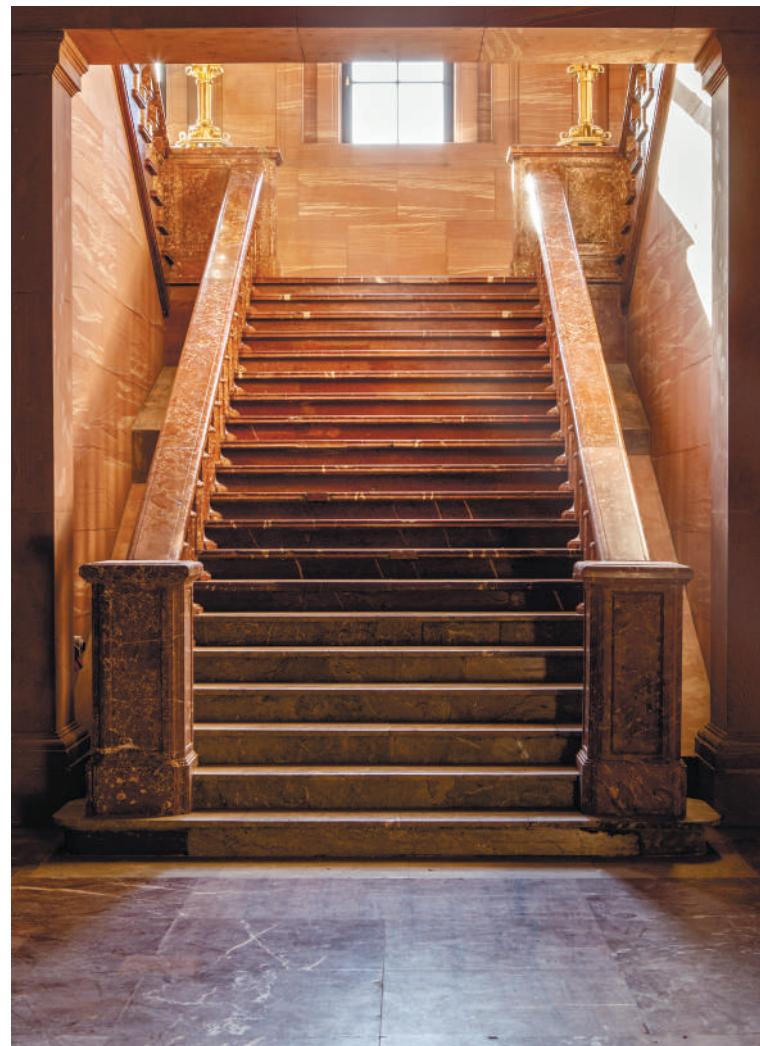
Schody Paradne powstały w miejscu pierwotnych schodów cesarskich. Funkcja obu klatek schodowych była jednak taka sama. Prowadzić miały pana domu do pomieszczeń mieszkalnych znajdujących się na pierwszym piętrze. W architekturze schodów z czasów II wojny światowej wykorzystano rozwiązania barokowe. Mają one jeden bieg, który za spocznikiem rozdziela się na dwa równoległe. Na balustradzie stoją dwa elektryczne kandelabry, podobnie jak kinkiety i żyrandole wykonane z żelaza krytego szlagmetalem. Stopnie prowadzą do holu, z którego można przejść do kolejnych pomieszczeń stanowiących niegdyś apartament cesarski. Stąd wejść można również do wnętrza Wieży Zegarowej.

Schody Cesarские, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Schody Cesarskie, (za: *Ilustrowany Kurier Codzienny*, 1925 r., ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego)

Schody Paradne

SALA KOMINKOWA

Pierwotnie we wnętrzu wieży znajdowała się kaplica zamkowa. Jej budowę, finansowaną z prywatnych środków cesarza Wilhelma, ukończono w 1913 roku. Forma tego miejsca odwoływała się do zabytków architektury średniowiecznej, w tym do Cappella Palatina z Palermo. Zdobienia tworzyły mozaiki z kolorowych kamieni i złota. Wiele elementów, w tym mensę ołtarzową, ławy tronowe i ambonę, wykonano z marmuru. Do wnętrza prowadziły drzwi ozdobione szlachetnymi i półszlachetnymi kamieniami. W kaplicy znajdowała się także empora organowa. Pierwotnie miejsce to służyło obrządkowi protestanckiemu. Po przejęciu Zamku przez polską administrację w 1919 roku i przez cały okres międzywojenny kaplica była katolicka.

Podczas przebudowy Zamku naziści zlikwidowali kaplicę. Materiał z jej rozbiórki trafił do poznańskich świątyń; w większości jednak został odkupiony przez firmę odpowiedzialną za wykonanie mozaik i witraży jeszcze w okresie cesarskim. Dla nowych użytkowników Zamku wewnątrz wieży zegarowej posiadało niebagatelny ciężar symboliczny. Wieża, wciąż najwyższy budynek w Poznaniu, był od dawna czytelnym znakiem władzy – najpierw cesarskiej, teraz nazistowskiej. W miejscu rozebranej kaplicy na pierwszym piętrze powstał gabinet przeznaczony dla Adolfa Hitlera, a w przestrzeni drugiego piętra urządzono salę narad służącą namiestnikowi Arthurowi Greiserowi.

Sala Kominkowa, dawny gabinet Hitlera, zajmuje powierzchnię niemal 129 m². Ściany i posadzkę wyłożono marmurem. Artykulację ścian wyznaczają kanelowane pilastry. Na ścianie zachodniej umieszczono kominek. W ścianie południowej, na której pierwotnie znajdowała się absyda mieszcząca ołtarz kaplicy, wykuto okna, z których środkowe jest wyjściem na balkon z podgrzewaną posadzką. Ten miał służyć Hitlerowi do wygłaszania przemówień i pozdrawiania tłumów. Przed budową właściwego balkonu wykonano jego gipsowy model, który przytwierdzono do ściany zewnętrznej wieży i sfotografowano. Zdjęcie przestano do Berlina, by Hitler osobiście zaakceptował planowane rozwiązanie. Pod koniec 1943 roku gabinet, podobnie jak wiele innych zamkowych wnętrz, był gotowy do użytkowania. Nie istnieją jednak dowody na to, by Adolf Hitler kiedykolwiek był w Zamku.

Po II wojnie światowej, gdy Zamek zaczął pełnić funkcję ratusza, wewnątrz to służyło jako gabinet Przewodniczącego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej. W dniu 28 czerwca 1956 roku protestujące tłumy poznaniaków przybyły właśnie pod Zamek funkcjonujący w świadomości mieszkańców miasta jako siedziba władzy. Tu też rozegrały się istotne wydarzenia poznańskiego Czerwca.

Po powstaniu Pałacu Kultury Sala Kominkowa pełniła rozmaite funkcje. Wykorzystywana była jako miejsce spotkań, spektakli, koncertów. Przez pewien czas działał tu także bufet. O nietatwej historii tego wnętrza nie mówiono oficjalnie.

Obecnie Sala Kominkowa udostępniona jest zwiedzającym; pełni także funkcję miejsca prezentacji prac artystycznych typu site-specific.

Kaplica Zamkowa, plansza projektowa, przed 1913 r., (za:) Paul Seidel, *Die Mosaiken der Schlosskapelle zu Posen*, 1913 r.

Kaplica Zamkowa, widok na ścianę wejściową i ławę tronową, przed 1913 r., (za:) Paul Seidel, *Die Mosaiken der Schlosskapelle zu Posen*, 1913 r.

Sala Kominkowa, lata 70. XX wieku, ze zbiorów Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu

Kaplica Zamkowa, widok na ołtarz, (za: *Ilustrowany Kurier Codzienny*, 1925 r., ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego)

Sala Kominkowa

28

Sala Kominkowa

29

POKÓJ JESIONOWY

To niewielkie pomieszczenie utworzono podczas wojennej przebudowy Zamku. Miało pełnić funkcję przedpokoju sypialni przeznaczonej dla Adolfa Hitlera. Wystrój pokoju utrzymany jest w tzw. stylu statków parowych (niem. *dampfschiff still*). Główną cechą stylistyczną jest wykładanie całych ścian boazerią o symetrycznych podziałach, w tym przypadku z użyciem wielkiego porządku. W niektórych pomieszczeniach znajdują się drewniane podwieszane sufity imitujące stropy kasetonowe.

W opisywanym wnętrzu użyto ciekawie zdobionego drewna jesionowego. Jego rysunek wraz z dekoracją tworzą wizualnie atrakcyjną przestrzeń. Program ideowy zaprezentowano za pomocą intarsji. W lewej supraporcie zobaczymy górną część jońskiej kolumny i insygnia wojownika odwołujące się formą do czasów starożytnego Rzymu. Całość ujęta jest m.in. gałązką dębu i gałązkami lauru. Drzwi pod supraportą prowadziły do sypialni przeznaczonej dla Adolfa Hitlera. Nad drzwiami po prawej stronie znajduje się przedstawienie słońca oraz przedmioty symbolizujące „zdrowy, prosty lud”. Przejście to służyć miało obsłudze sypialni i pozostałych pomieszczeń, takich jak garderoba czy łazienka. Ponad głównym wejściem umieszczono motywy odwołujące się do przeznaczenia pomieszczenia. Znajdziemy tu symbole nocy – sowę, słowika i chrabąszcza oraz księżyc. Powtarza się tu znany już ornament z liści dębu i lauru. Całość pomieszczenia obiega fryz z przedstawieniem girland z liści laurowych.

W okresie cesarskim i międzywojniu w tym miejscu znajdowały się pomieszczenia sypialne i łazienki przeznaczone dla najbliższych współpracowników pana domu. Tuż obok mieściły się sypialnie cesarza i cesarzowej, w czasie II Rzeczypospolitej wykorzystywane jako sypialnia prezydencka.

Sypialnia cesarza, (za:) *Ilustrowany Kurier Codzienny*, 1925 r., ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Pokój Jesionowy

Pokój Jesionowy, intarsja nad drzwiami wejściowymi

Pokój Jesionowy, intarsja z przedstawieniem słońca

GALERIA FOTOGRAFII PF

Od początku istnienia Zamku krużganek zachodni stanowił łącznik pomiędzy południowym i północnym skrzydłem gmachu. Pierwotnie były to części przeznaczone kolejno dla cesarza i cesarzowej, a w okresie międzywojennym w całości wykorzystywane jako apartament głowy państwa polskiego. Przed przebudową z lat 40. na filarach pomiędzy oknami znajdowały się płaskorzeźby z wyobrażeniami niemieckich władców epoki średniowiecza.

Wojenna przebudowa Zamku nie zmieniła funkcji pomieszczenia jako łącznika pomiędzy dwoma skrzydłami budynku; dokonano jednak zmian w jego wyglądzie, usuwając płaskorzeźby oraz zmieniając rodzaj sklepienia. Podczas przebudowy inną funkcję otrzymało skrzydło północne – stało się apartamentem hotelowym przeznaczonym dla ministrów III Rzeszy.

Od wielu lat krużganek stanowi przestrzeń ekspozycyjną zamkowej Galerii Fotografii pf. Prezentowane są tu prace artystów dawnych i współczesnych z całego świata. Od początku istnienia w tym miejscu galeria organizowała 90 wystaw.

Krużganek zachodni (obecnie Galeria Fotografii pf), (za:) *Ilustrowany Kurier Codzienny*, 1925 r., ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Galeria Fotografii pf

Krużganek zachodni (obecnie Galeria Fotografii pf), fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

KORYTARZ CESARSKI

Korytarz biegnący południowym skrzydłem dawnej mieszkalnej części Zamku pierwotnie wchodził w skład apartamentu cesarskiego. Podobnie jak w innych pomieszczeniach znajdowały się tu elementy umeblowania stworzonego specjalnie dla poznańskiej rezydencji oraz antyczne i pseudoantyczne popiersia. Te ostatnie, jako nieliczne obiekty z pierwotnego wyposażenia Zamku, zachowały się i prezentowane są w Muzeum Narodowym w Poznaniu.

W czasie II wojny światowej korytarzowi nadano obecny wygląd. Nadal jednak z wnętrza można było przedostać się do pokoju pana domu – tym razem przeznaczonych dla Adolfa Hitlera. Wówczas też w zachodniej części korytarza wykonano kartusz ze stylizowanym słońcem.

Korytarz Cesarski, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Korytarz Cesarski

MEBLE Z PIERWOTNEGO WYPOSAŻENIA ZAMKU

Pierwotne wyposażenie Zamku liczyło około 30 tys. przedmiotów. Wśród nich znajdowały się meble, które zaprojektowano i wykonano specjalnie dla cesarskiej rezydencji w Poznaniu. Znacznej części obiektów nadano formy odwołujące się do średniowiecza. Niektóre z nich były kopiami istniejących zabytków. Dwie ze skrzyń należą do tego właśnie zbioru. Pierwowzór skrzyni ze spiralnymi okuciami jest przechowywany w Luwrze. To XIII-wieczna skrzynia z opactwa w Saint-Denis. Kopią jest także skrzynia ze słowami „Pozdrowienia Anielskiego”, stworzona na wzór mebla przechowywanego w Muzeum Historii w Sion w Szwajcarii.

Skrzynia ze słowami „Pozdrowienia Anielskiego”

Skrzynia ze spiralnymi okuciami

POKOJE ORZECHOWY, BRZozOWY I MARMUROWY

Pierwotnie na pierwszym piętrze południowego skrzydła dawnej mieszkalnej części Zamku znajdował się apartament cesarski. Składał się z czterech pomieszczeń: gabinetu, pokoju przyjęć, Pokoju Norweskiego pełniącego funkcję przedpokoju oraz pokoju adiutanta. Na przedłużeniu Korytarza Cesarskiego, obok gabinetu, mieścił się hol-refektarz służący jako palarnia. Wnętrze to, podobnie jak wiele innych, odwotywało się do przestrzeni historycznych. Palarnia przypominać miała Wielki Refektarz Zamku w Malborku.

Pokojom cesarskim nadano formę łączącą trendy wnętrzarskie z początku XX wieku z elementami stylizowanymi. W gabinecie cesarza uwagę zwracał kamienny rzeźbiony kominek. Charakterystycznym elementem był też pulpit pisarski, którego siedzisko stanowiło siodło. Najciekawszym pomieszczeniem był jednak Pokój Norweski. Wystrój i wyposażenie jego wnętrza to kompilacja zapożyczeń z istniejących zabytków Norwegii i Islandii.

W okresie międzywojennym pomieszczenia te, w zmienionej formie, służyły jako apartament głowie państwa polskiego. W czasie wojennej przebudowy Zamku zmieniono układ, funkcję i wystrój sal, urządzając apartament przeznaczony dla Adolfa Hitlera.

Pierwszym pomieszczeniem od strony zachodniej stał

się przedpokój, nazywany dziś Pokojem Marmurowym. Zastosowano tu tynkowane ściany z ornamentem kandelabrowym nawiązującym do stylu empire, posadzkę natomiast wykonano z szarzielonego marmuru. Na uwagę zasługują również ostonki na grzejniki w formie kutych ażurowych drzwiczek pokrytych szlagmetalem. Kolejne wnętrze to Pokój Brzozowy, który w czasie wojny miał pełnić funkcję salonu. Podobnie jak opisany wyżej Pokój Jesionowy pomieszczenie to utrzymano w stylu statków parowych. Tu jednak brzozowa boazeria nie jest zdobiona intarsją. Nie zastosowano również okleiny wykorzystującej naturalny rysunek drewna. Centralne miejsce w pokoju zajmuje marmurowy kominek, nad którym widnieje płycina przeznaczona z pewnością na obraz. Elementem podwieszanego sufitu jest obszerna faseta zdobiona stylizowanymi palmetami. Ciekawostką stanowi mosiężna pushka umieszczona w parkiecie tuż przed kominkiem. Była to oprawa gniazda elektrycznego używanego wraz z meblami stojącymi w tym miejscu. Trzecim pomieszczeniem w amfiladzie jest Pokój Orzechowy, który stworzono jako jadalnię Hitlera z przeznaczeniem dla 24. osób. Zastosowano tu bardziej złożony niż w Pokoju Brzozowym układ boazerii oparty na zasadzie wielkiego porządku z antykizującym meandrem we fryzie. Do wykończenia boazerii użyto oklein z kilku gatunków drewna, w tym orzecha. Na uwagę zasługują meble wbudowane w boazerię, których przeznaczenie wiąże się ściśle z funkcją pomieszczenia. Ich forma jest spójna z innymi obiektami zaprojektowanymi w czasie II wojny światowej do poznańskiego Zamku. Ciekawe jest natomiast użycie ciemnozielonego marmuru nie zastosowanego w innych miejscach. Podwieszany sufit ozdobiono zgeometryzowanymi symbolami solarnymi podkreślonymi początkowo polichromią. Od strony wschodniej jadalni towarzyszył kredens.

Urządzono go w miejscu zlikwidowanej cesarskiej audiencyjnej klatki schodowej. Do pomieszczenia dochodziła winda zainstalowana podczas przebudowy, służąca komunikacji z kuchnią mieszczącą się w suterenie.

Gabinet cesarza, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Hol-refektarz zwany palarnią, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Pokój przyjęć cesarza, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Pokój Marmurowy

Pokój Norweski, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Pokój Orzechowy

Pokój Brzozowy jako sala prób, lata 70. XX wieku, ze zbiorów Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu

Pokój Brzozowy

HOL KOLUMNOWY

To obszerne pomieszczenie położone jest pomiędzy zachodnią częścią Zamku, dawniej mieszkalną, a częścią wschodnią, niegdyś reprezentacyjną. Pierwotnie nazywane było Galerią Miast ze względu na przedstawienie na sklepieniu i pod nim herbów wielkopolskich miast. Hol pełnił funkcję reprezentacyjnego łącznika, skąd można było przejść do skrzydła południowego, gdzie mieścił się apartament cesarza, lub do skrzydła północnego z apartamentem cesarzowej, a także do części przeznaczonej dla gości Zamku, gdzie znajdowały się m.in. jadalnia i Sala Tronowa.

W czasie wojennej przebudowy przestrzeni tej nadano nowy wystrój architektoniczny. Zachowano jednak możliwość dostania się stąd zarówno do części mieszkalnej, jak i reprezentacyjnej, do której prowadzą potężne drzwi z portalem ozdobionym motywem stylizowanych liści dębu. Na uwagę zasługują również trzy żyrandole z czasów II wojny światowej, wykonane z kutego żelaza pokrytego szlagmetalem oraz części kryształowych. Kolumny stojące w oknach wychodzących na dziedziniec wewnętrzny stanowią natomiast pierwotny, cesarski element wystroju tego wnętrza. Nie usunięto ich podczas wojennej przebudowy rezydencji.

Elementem powojennym są natomiast płaskorzeźbione płyty umieszczone na wschodniej ścianie pomieszczenia. Pochodzą z 1966 roku, a ich autorem był poznański artysta Ryszard Skupin. W zamyśle zlecającego, którym był urząd miejski, miały one stanowić ilustrację do dziejów Poznania i Wielkopolski.

Galeria Miast (obecnie Hol Kolumnowy), (za:) *Ilustrowany Kurier Codzienny*, 1925 r., ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Galeria Miast (obecnie Hol Kolumnowy), fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Wnikliwa lektura przedstawień pozwoli jednak stwierdzić, że sposób prowadzenia narracji jest charakterystyczny dla epoki – akcentowane są wybrane wątki z historii, inne zostały pominięte. Płaskorzeźby wpisują się w oficjalną wykładnię dziejów obowiązującą w PRL-u.

Hol Kolumnowy

Hol Kolumnowy zaaranżowany na jedno z wydarzeń organizowanych przez Patac Kultury, przełom lat 70. i 80. XX wieku, ze zbiorów Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu

Hol Kolumnowy, płaskorzeźbione płyty z 1966 r.

HOL BALKONOWY

Pierwsze piętro skrzydła północnego dawnej mieszkalnej części Zamku przeznaczone było dla cesarzowej Augusty Wiktorii, żony Wilhelma II. Znajdowały się tu też pokoje księżniczki Wiktorii Luizy – najmłodszego z siedmiorga dzieci pary cesarskiej. W miejscu obecnego holu mieściła się sala przyjęć pani domu. Wśród mebli z pewnością uwagę przyciągał tron cesarzowej, którego forma odwoływała się do wzorców średniowiecznych. Obiekt zachował się i jest przechowywany w kościele Bożego Ciała w Poznaniu.

W okresie międzywojennym dawne pokoje cesarzowej i księżniczki Wiktorii Luizy wchodziły w skład apartamentu głowy państwa polskiego. Przeprowadzona przez nazistów przebudowa tej części Zamku całkowicie zmieniła układ i funkcję pomieszczeń. Dawny pokój przyjęć Augusty Wiktorii przekształcono w hol, od którego odchodzą dwa korytarze. Przy nich natomiast zlokalizowano apartamenty przeznaczone dla ministrów III Rzeszy.

W wystroju holu uwagę zwraca dekoracja sztukatorska. Na suficie przedstawiono stylizowane motywy roślinne ujęte w geometryczne obramienia. Pod nim biegnie fryz palmetowy. W supraportach natomiast przedstawiono gęś w locie i bażanta. Zastosowana dekoracja może sugerować półprywatne przeznaczenie przestrzeni. Żyrandol, poddany renowacji kilka lat temu, posiada kryształowe uchwyty, co było pierwotnym założeniem projektantów oświetlenia z czasu II wojny światowej.

W większości kinkietów i żyrandoli zastosowano jednak drewno, nigdy nie wykonując elementów kryształowych.

W ciągu dziesięcioleci nie usunięto połączenia tej przestrzeni z największym zamkowym tarasem. Pierwotnie był to prywatny taras rodziny cesarskiej. Rozciąga się z niego widok na dawny zamkowy ogród oraz fragment Dzielnicy Zamkowej. Z prawej strony widoczne są zabudowania Masztalarni, gdzie mieściły się stajnie, garaże i pomieszczenia gospodarcze. Tu znajduje się również Dziedziniec Różany. Pierwotnie był to Ogród Różany, stąd wzięta się współczesna nazwa. Od początku istnienia Zamku stoi tu Fontanna Lwów stanowiąca swobodne nawiązanie do fontanny z Pałacu Alhambra w Granadzie. Główna część dawnego ogrodu ukształtowana została w formie parterów z aleją lipową na planie litery U. Dziś jest to publiczny park, w którym od kilkunastu lat stoi pomnik Ofiar Sybiru i Katynia. Widziany stąd fragment Dzielnicy Zamkowej obejmuje założenie dawnego Teatru Miejskiego (dziś Teatr Wielki) wraz z parkiem z fontanną. Na wprost widać budynek dawnej Komisji Kolonizacyjnej (dziś Collegium Maius UAM) utrzymany w formach pałacowego neobaroku.

Korytarz cesarzowej, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Pokój dzienny cesarzowej, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Pokój przyjąć cesarzowej, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Pokój przyjęć cesarzowej, (za:) *Ilustrowany Kurier Codzienny*, 1925 r., ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Hol Balkonowy, żyrandol

Hol Balkonowy

Hol Balkonowy, supraporta

Fontanna Lwów w Ogrodzie Różanym (obecnie Działki Różany).
(za: *Ilustrowany Kurier Codzienny*, 1925 r., ze zbiorów Narodowego
Archiwum Cyfrowego)

Działki Różany

Fontanna Lwów

FOTOGRAFIE ROMANA STEFANA ULATOWSKIEGO

W roku 1929 znany poznański fotograf Roman Stefan Ulatowski wykonał serię zdjęć Zamku z zewnątrz oraz we wnętrzach. Fotografie, podobnie jak wizerunki innych poznańskich budowli, wydawane były w ozdobnych tekach. Zbiór zamkowy liczy 30 zdjęć i stanowi dziś najlepsze źródło wiedzy o wyglądzie Zamku sprzed nazistowskiej przebudowy. Ulatowski sfotografował budynek z różnych perspektyw: od południowego wschodu, czyli od strony Świętego Marcina, z tarasów Auli Uniwersyteckiej i Teatru Wielkiego, z parku przed teatrem oraz z Wieży Górnosławskiej. Przedstawienia wnętrza obejmują wybrane przestrzenie I piętra zarówno dawnej części mieszkalnej, jak i reprezentacyjnej. Fotograf skupił się także na niektórych popiersiach stanowiących wyposażenie apartamentów mieszkalnych. Uwagę zwracają fotografie Sali Tronowej wykonane tuż przed przewiezieniem tronu cesarskiego do katedry w Gnieźnie oraz likwidacją wizerunków niemieckich władców.

Widok na Zamek od strony Teatru Wielkiego, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Widok na Zamek od strony południowo-wschodniej, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Widok na Zamek i ulicę Piłsudskiego (obecnie ul. Św. Marcin) od strony zachodniej, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Widok na Zamek z Wieży Górnoszląskiej (obecnie Iglica MTP), fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Widok na Zamek od strony zachodniej, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

ROTUNDA WEJŚCIOWA I SCHODY GRANITOWE

Wejście utworzono podczas nazistowskiej przebudowy Zamku. Było przeznaczone dla urzędników i petentów. W holu w formie rotundy zwraca uwagę marmurowa posadzka przedstawiająca ogromne słońce otoczone meandrem. Rotunda jest początkiem monumentalnej drogi wiodącej na drugie piętro Zamku, gdzie od końca 1943 roku urzędowały władze regionu. Klatka schodowa poprowadzona została na planie półokręgu. Żaden z dwóch odcinków schodów nie posiada spoczników. Stopnie biegnące przez piętra podwójnej wysokości miały więc być nietatwą do pokonania drogi. Trudność ta była jednym z wielu elementów budowania wrażenia potęgi władzy przez zastosowanie pewnych rozwiązań architektonicznych. Uwagę zwracają także kinkiety i balustrada schodów. Te pierwsze powstały z kutego żelaza i pierwotnie wyobrażały miecze. W trakcie powojennych zmian przekuto je i odwrócono, nadal jednak zachowując funkcję oświetlenia. Metalowa balustrada złożona jest z licznych przedstawień stylizowanych krzyży. Po wojnie nad drewnianą poręczą dodano dodatkowy element zabezpieczający.

Klatkę schodową oświetla wysokie na dwie kondygnacje okno. Nad nim umieszczono płaskorzeźbę datowaną na 1943 rok. Przedstawia dwóch nagich mężczyzn, pomiędzy którymi znajduje się snopek zboża przewiązany szarfą. Jedna z postaci trzyma sierp, druga miecz. Są to przedstawienia idealnych obywateli Rzeszy

gotowych do walki i produkcji żywności. Snopek zboża może symbolizować Kraj Warty, czyli region, który w zamyśle hitlerowców miał być spichlerzem dla całego kraju. Wstęga z węzłem to symbol jedności tego regionu z Rzeszą, a także jedności obywateli, których role są jasno określone. Płaskorzeźby nie usunięto po wojnie ze względów praktycznych i z pewnością estetycznych. Zarówno sztuka III Rzeszy, jak i sztuka Związku Radzieckiego narzucona Polsce po II wojnie światowej postugiwały się podobnym językiem form. Zamkowa płaskorzeźba dobrze wpisana się więc w nową wizualną i ideową rzeczywistość.

Rotunda wejściowa

Schody Granitowe

HOL KASETONOWY

Hol Kasetonowy znajduje się nad Holem Kolumnowym i jest do niego zbliżony wielkością, różni się jednak zasadniczo kształtem architektonicznym. Charakter wnętrza nadaje drewniany podwieszany sufit w formie stropu kasetonowego oraz arkadowe wnęki okienne od strony dziedzińca wewnętrznego i analogiczne płyciny oraz arkady na ścianie wschodniej. W środkowej części północnej ściany holu znajduje się arkada z wejściem do jednego z pomieszczeń. Nad drzwiami zobaczymy kartusz z przedstawieniem liści dębu i żółędzi. Tak oznaczony pokój był z pewnością przeznaczony dla jednego z wyższych urzędników Kraju Warty. Wschodnie arkady prowadzą do dawnej części oficarskiej, którą po wojnie przekształcono w Salę Audiowizualną projektu Romana Machowiaka. Środkowa arkada stanowi wejście na niewielką klatkę schodową kierującą na trzecie piętro Zamku. Na jej początku widoczna jest nisza z postumentem, gdzie z pewnością stanąć miała rzeźba. Na końcu, ponad wejściem na trzecie piętro, wisi płaskorzeźba przedstawiająca dwa putta i wieniec z kłosów zboża. Jeden z nagich chłopców trzyma bukłak, co może być odczytywane jako sygnał o mniej oficjalnym charakterze trzeciej kondygnacji.

Pod oknami Holu Kasetonowego znajduje się ekspozycja poświęcona historii Zamku. Jest to zbiór oryginalnych przedmiotów z różnych epok, które stanowiąc mają ilustrację do nietrywialnych dziejów obiektu.

Hol Kasetonowy

72

Hol Kasetonowy

73

KORYTARZ 2. PIĘTRA I BIBLIOTEKA MULTIMEDIALNA

Południowy korytarz drugiego piętra znajduje się nad Korytarzem Cesarskim. Pierwotnie ta część Zamku przeznaczona była dla następcy tronu, księcia Fryderyka Wilhelma, najstarszego syna Wilhelma II. Jak wyglądała – nie wiemy. Możemy przypuszczać, że była urządzona podobnie do pierwszego piętra. W okresie międzywojennym przestrzeń tę wykorzystywane były na potrzeby Uniwersytetu Poznańskiego.

W czasie wojennej przebudowy Zamku tę część przeznaczono tymczasowo na biura urzędu namiestnika Kraju Warty. Korytarz przebudowano tak, aby przypominał wnętrze wielkiej galerii z nowej Kancelarii Rzeszy w Berlinie. Skala obu przestrzeni trudna jest do porównania, jednak rytm półokrągłych wnęk okiennych od strony dziedzińca i portali od strony południowej wydaje się analogiczny względem przestrzeni berlińskiej.

Na uwagę zasługują przeszklenia okien. Wykonano je z matowego i szlifowanego szkła. Zastosowanie takiego rozwiązania pozwoliło na osiągnięcie ciekawych efektów świetlnych. Miało to także uzasadnienie psychologiczne – matowe szkło ograniczało widok dziedzińca wewnętrznego, dzięki czemu uwaga idącego nie była rozproszona tym, co dzieje się na zewnątrz. W co drugiej wnęce, podobnie jak w wielu innych miejscach Zamku, zastosowano ostionki grzejników centralnego ogrzewania. Tu wykonane są z plecionki; w pozostałych wnętrzach zastosowano drewno lub metal.

Na końcu korytarza znajduje się pomieszczenie pełniące podczas wojny funkcję holu recepcyjnego przed kompleksem pomieszczeń przeznaczonych dla Arthura Greisera. Zachowały się tu dwie dębowe szafy do przechowywania odzieży. Nad głównym wejściem do apartamentu gauleitera zawisła płaskorzeźba przedstawiająca lwa walczącego z wężem – jedyne wyobrażenie animalistyczne w Zamku z czasu II wojny światowej. Scena ta bywa interpretowana jako przedstawienie dobra zmagającego się ze złem.

W holu znajduje się stanowisko Biblioteki Multimedialnej Centrum Kultury ZAMEK. Można tu zapoznać się z materiałami wizualnymi, audio i dokumentami dotyczącymi historii Zamku oraz działalności Pałacu Kultury i CK ZAMEK.

Biblioteka Multimedialna

Korytarz południowy drugiego piętra

HOL TRAWERTYNOWY, POKÓJ MAHONIOWY I SALA POD ZEGAREM

Hol Trawertynowy nosi nazwę od kamienia, którym wyłożono ściany i z którego wykonano kolumny. Był on przestrzenią wydzieloną, z której można było się dostać do gabinetu Arthura Greisera (Pokój Mahoniowy) oraz do sali narad (Sala pod Zegarem). Warto zwrócić uwagę na kolumny, których głowice utworzone zostały ze stylizowanych liści dębu. Śladem po nieistniejącym dziś wystroju rzeźbiarskim pomieszczenia jest postument stojący przy północnych drzwiach. Nad całym pomieszczeniem zastosowano podwieszany sufit w formie stropu kasetonowego wykonany z drewna dębowego i orzechowego.

Pokój Mahoniowy powstał w czasie wojennej przebudowy Zamku. Od końca 1943 roku pełnił funkcję gabinetu Arthura Greisera. Wystrój pomieszczenia utrzymany jest w stylu statków parowych z zastosowaniem podwieszanego sufitu w formie stropu kasetonowego. Intarsjowaną boazerię wykonano z kilku gatunków drewna, w tym mahoni, brzozy i dębu. Dekoracja na ścianach przedstawia gałązki dębu wraz z żółędziami oplecione stylizowaną wstęgą, na suficie natomiast ukazano panoplia. W boazerii znajduje się troje drzwi. Pojedyncze, od strony północnej, prowadziły do niewielkiego korytarza, w którym można było wezwać windę. Pierwsze drzwi

po stronie południowej kierowały do pomieszczenia socjalnego, drugie, położone bliżej okien, skrywały sejf.

Sala pod Zegarem mieści się we wnętrzu wieży zegarowej dokładnie nad Salą Kominkową. Powstała w czasie wojennej przebudowy po likwidacji zamkowej kaplicy. Od końca 1943 roku pełniła funkcję sali narad, wchodząca w skład kompleksu pomieszczeń przeznaczonych dla Arthura Greisera. Podobnie jak w przypadku innych pomieszczeń sala ma drewniany wystrój. Uwagę zwracają okna z trzech stron: od wschodu, południa i zachodu. Ciekawy jest także fryz złożony z par kroksztynów. Obecnie pomieszczenie służy jako kameralna sala koncertowo-widowiskowa.

Hol Trawertynowy

Pokój Mahoniowy, fragment intarsji

Pokój Mahoniowy

Sala pod Zegarem

3. PIĘTRO

Trzecie piętro Zamku nigdy nie miało reprezentacyjnego charakteru. Służyło celom mieszkalnym i gospodarczym. W czasie nazistowskiej przebudowy przeprowadzono tu szereg prac, zachowując jednak pierwotny charakter kondygnacji. Urządzono tu pokoje hotelowe dla oficerów Wehrmachtu oraz pokoje mieszkalne dla obsługi Adolfa Hitlera. W części północno-wschodniej zaaranżowano prywatne mieszkanie Arthura Greisera złożone z części reprezentacyjnej i sypialnej. Po drugiej stronie piętra powstała oficerska piwiarnia. Przestrzenie mieszkania Greisera oraz dawnej piwiarni zachowały się do dziś.

Na trzecim piętrze uwagę zwracają świetliki, czyli przeszklone fragmenty sufitów. Doprowadzały światło dzienne do korytarzy pozbawionych okien. Ponad nimi, na dachu Zamku, znajdowały się przezroczyste dachówki lub okna potaciowe. Obecnie świetliki świecą światłem sztucznym.

Trzecie piętro, główny hol

KOMPLEKS SALI WIELKIEJ

Wschodnia część Zamku pełniła pierwotnie funkcje reprezentacyjne. Najważniejszym i jednocześnie największym pomieszczeniem rezydencji była Sala Tronowa. Miała 600 m² powierzchni i 12 m wysokości. Była oświetlona z trzech stron – od wschodu, południa i zachodu. Potężne okna zdobiły witraże dające ciekawe efekty świetlne. Wyposażenie z wielokolorowego kamienia uzupełniały malowane wizerunki niemieckich władców. Tron Cesarski ustawiony był we wnęce wykutej pośrodku dłuższej, północnej ściany; po obu jego stronach znajdowały się wejścia do pomieszczenia.

Sala Tronowa służyła cesarskim audiencjom, w międzywojniu pełniła natomiast funkcję sali reprezentacyjnej i rautowej. To w niej 9 maja 1919 roku Heliodor Świącicki, pierwszy rektor Uniwersytetu Poznańskiego, wygłosił mowę inauguracyjną z okazji powstania uczelni. W 1929 roku w Zamku dokonano pewnych zmian, które miały nadać wybranym pomieszczeniom bardziej polski charakter. W Sali Tronowej zlikwidowano przedstawienia niemieckich władców, a tron Wilhelma II przekazano katedrze gnieźnieńskiej. Jego miejsce zajął klasycyzujący fotel, nad którym zawieszono namalowany specjalnie dla Zamku portret Józefa Piłsudskiego.

Do Sali Tronowej doprowadzały dwa reprezentacyjne korytarze: od wschodu Sala Wisby, od zachodu Sala Lwów. Pomiędzy nimi otwierał się niewielki wewnętrzny dziedziniec. Dalej mieściła się obszerna jadalnia. Pozostałe pomieszczenia tej części Zamku

przeznaczone były dla obsługi; w przyziemiu znajdowały się też przestrzenie gospodarcze.

W czasie wojennej przebudowy hitlerowcy wprowadzili w tej części Zamku wiele zmian. Usunięto istniejące wnętrza, zabudowano wewnętrzny dziedziniec i stworzono nowe układy komunikacyjne. W miejscu dawnej Sali Tronowej zaplanowano salę reprezentacyjną przeznaczoną na pompatyczne spotkania z Hitlerem. Prowadzić miała do niej długa, reprezentacyjna droga rozpoczynająca się nowo powstałym wejściem od strony obecnej ulicy Święty Marcin. Pomimo dużego zaangażowania prac, wojenna przebudowa tej części Zamku nie została ukończona.

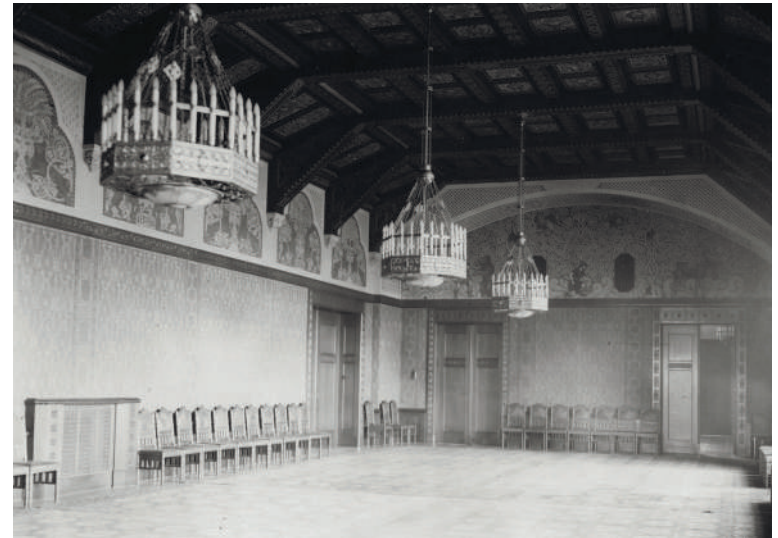
Kolejne prace podjęto po zakończeniu działań wojennych i odbywały się one etapami. Ich zwieńczeniem było powstanie w miejscu zrujnowanej Sali Tronowej wielkiej sali posiedzeń Miejskiej Rady Narodowej według modernistycznego projektu Romana Machowiaka. Gdy w 1962 roku powstał Pałac Kultury, wielką salę posiedzeń zaadoptowano na salę kinowo-widowiskową nowej instytucji i nazwano ją Salą Wielką. Wszystkie przestrzenie w tej części Zamku, jedne posiadające elementy architektury nazistowskiej, inne stanowiące ciekawą kreację powojenną, służyły wydarzeniom kulturalnym do końca 2010 roku. W tym czasie rozpoczęła się, trwająca do 2012 roku, kolejna przebudowa części pomieszczeń. Ciekawa modernistyczna przestrzeń Sali Wielkiej została przekształcona w nowoczesną salę koncertowo-widowiskową. Nad nią, w dotychczas nieużytkowanej przestrzeni strychu, powstała kameralna wielofunkcyjna Scena Nowa. Na pierwszym piętrze stworzono niezależne wnętrza Kina Pałacowego i Sali Wystaw. Wszystkie połączone są dwupoziomowym Atrium przykrytym szklaną kopułą. Pod nią znalazły miejsce księgarnia i kawiarnia oraz wygodna Sala Prób.

Sala Wielka, widok w kierunku wschodnim, lata 70. XX wieku, ze zbiorów Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu

Sala Tronowa, widok w kierunku północno-wschodnim, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

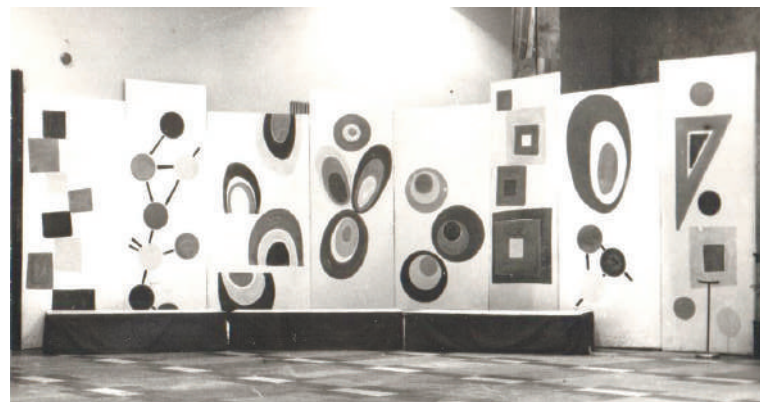
Jadalnia cesarska, (za:) *Ilustrowany Kurier Codzienny*, 1925 r., ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

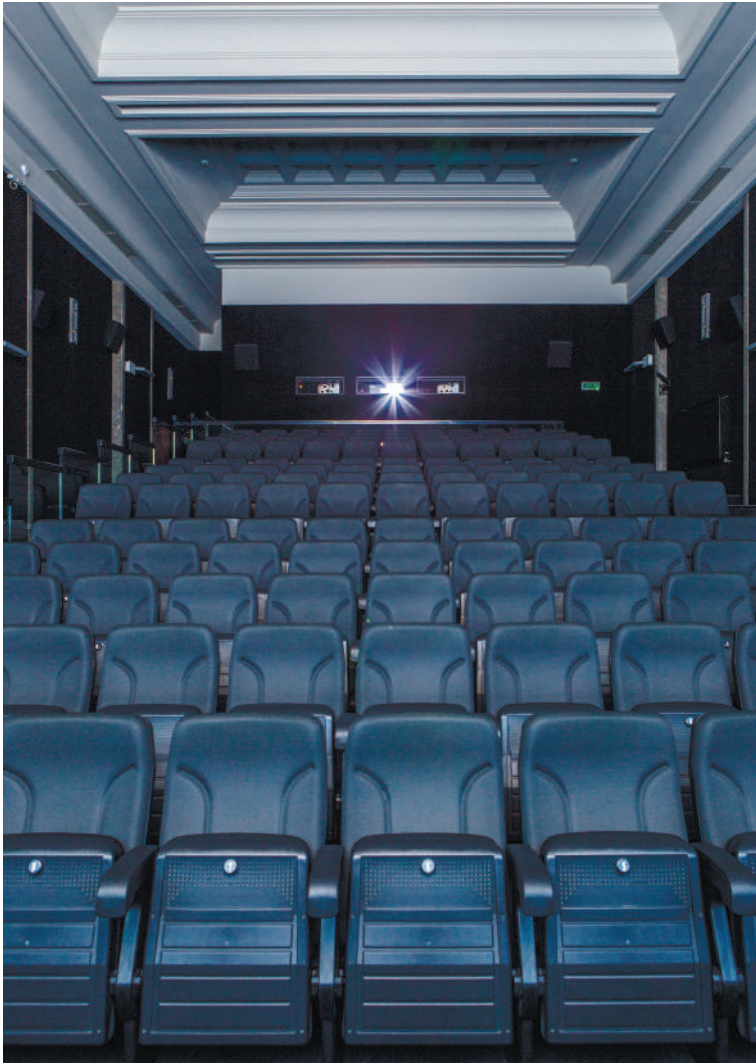
Sala Wisby, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Sala Tronowa, widok w kierunku północno-zachodnim, fotografia Romana Stefana Ulatowskiego, 1929 r., ze zbiorów Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Hol przed Salą Wielką (obecnie Atrium we wschodniej części Zamku) zaaranżowany na jedno z wydarzeń organizowanych przez Pałac Kultury, przełom lat 70. i 80. XX wieku, ze zbiorów Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu

Sala Kina Patacowego

Sala Wielka

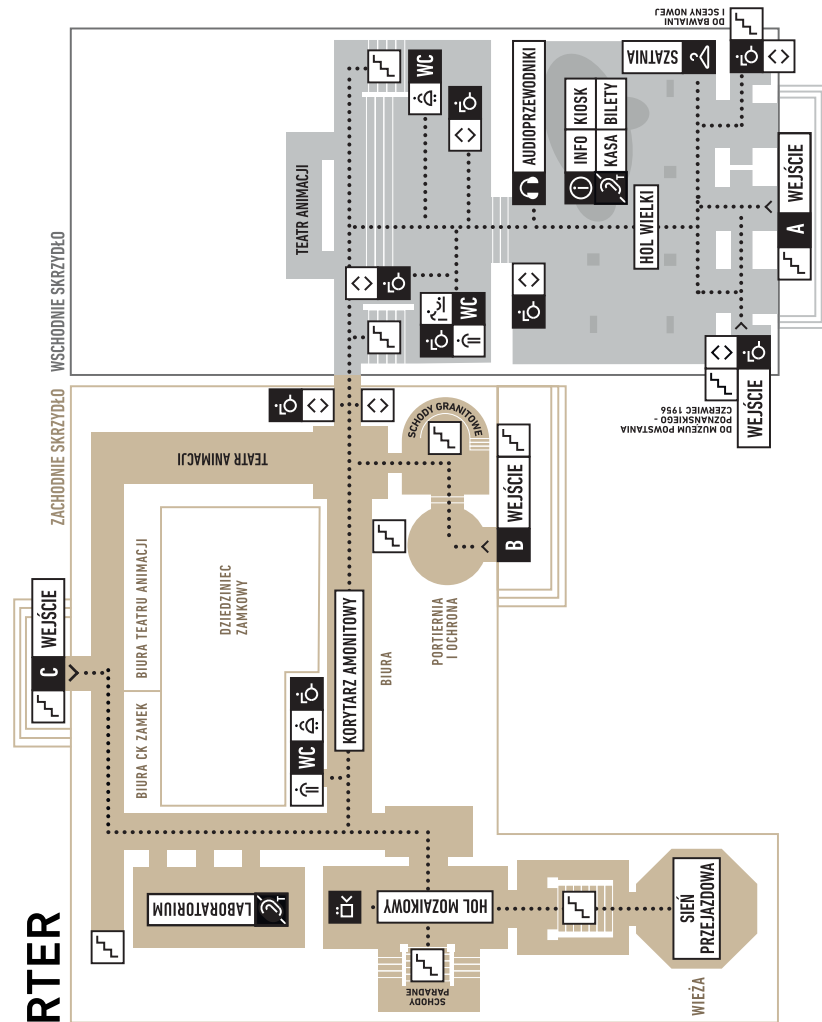
Atrium

DZIŚ

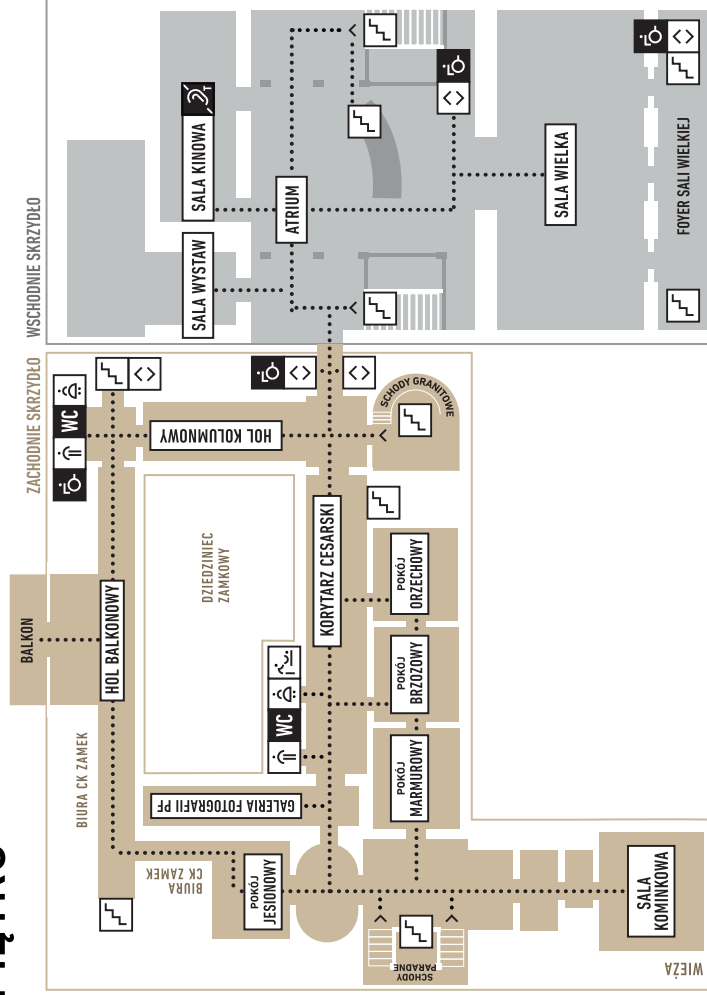
Centrum Kultury ZAMEK to największa instytucja kultury w regionie. Funkcjonujemy w zabytkowym obiekcie i choć nie jesteśmy muzeum, opowiadamy historię Zamku na wiele sposobów. Przeszłość oraz zmieniające się przeznaczenie gmachu sprawiają, że jest on świadkiem historii, która w zamkowych murach znakomicie współbrzmi ze współczesną kulturą. Rocznie odbywa się tu ponad 2000 wydarzeń, których widownia liczona jest w setkach tysięcy osób. Na co dzień zajmujemy się organizacją wydarzeń z takich dziedzin jak kino, sztuki wizualne, muzyka, teatr czy literatura. Ważną rolę w naszym programie odgrywa edukacja. Realizujemy program Rezydencji Artystycznych. Organizujemy festiwale literackie: Poznań Poetów i Festiwal Fabuły, muzyczny Ethno Port Poznań i filmy OFF CINEMA. 11.11. wspólnie z mieszkańcami Poznania i gośćmi świętujemy Imieniny Ulicy Święty Marcin.

Od 1910 roku, czyli od początku istnienia Zamku, można go było zwiedzać. Również w dwudziestoleciu międzywojennym wizyta w gmachu była nieodzownym elementem wycieczki po Poznaniu. Dziś kontynuujemy tę tradycję i udostępniamy Zamek zwiedzającym.

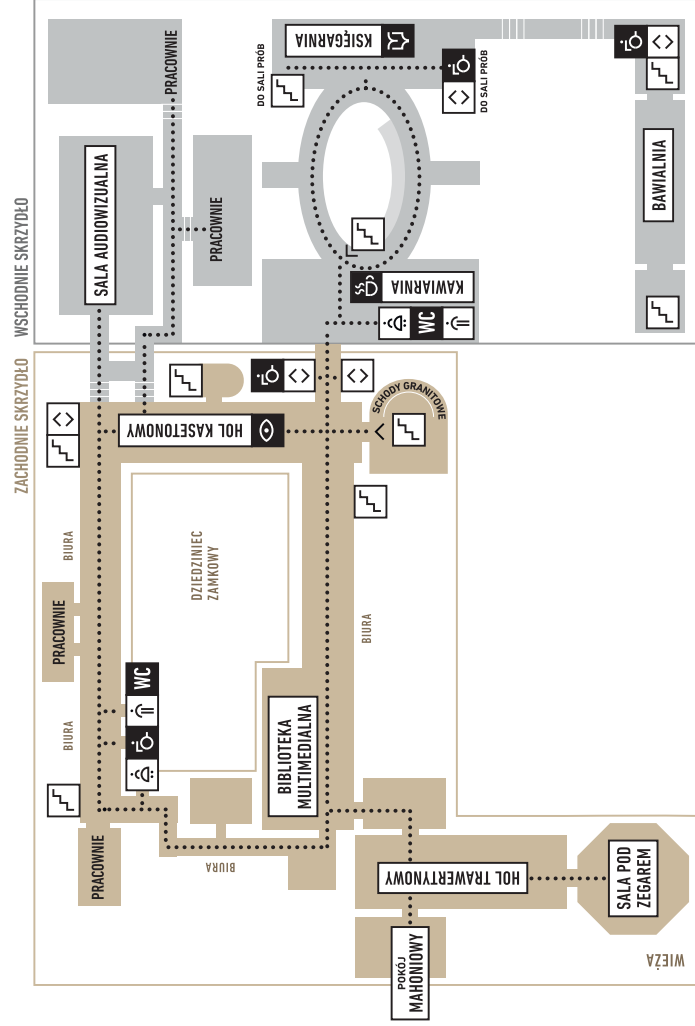
PARTER

1. PIĘTRO

2. PIĘTRO

SŁOWNICZEK

* Opracowano na podstawie *Słownika terminologicznego sztuk pięknych* pod red. Stefana Kozakiewicza, Warszawa 1976.

Amfilada – ciąg pomieszczeń połączonych drzwiami umieszczonych na jednej osi animalistyczne przedstawienie – przedstawienie zwierząt lub scen ze zwierzętami.

Apsyda – pomieszczenie na rzucie półkola, półelipsy itp., zamykające nawę lub prezbiterium, często o mniejszej od nich wysokości. Pojawiła się w starożytnej architekturze Rzymu i została przejęta przez chrześcijańską architekturę sakralną.

Empire – późna odmiana klasycyzmu, ukształtowana we Francji ok 1800-1815, cechował ją silny wpływ sztuki greckiej.

Faseta – ukośnie ścięcie krawędzi narożnika.

Fornir – okleina, cienkie arkusze drewna używane do oklejania wyrobów stolarskich.

Fryz – poziomy pas dekoracyjny, stosowany w architekturze i innych sztukach.

Historyzm – nawiązywanie do przeszłości, termin zastosowany do architektury oznacza tendencję do posługiwania się stylami dawnych okresów lub ich poszczególnymi elementami. Historyzm datuje się od 1. poł. XIX wieku.

Intarsja – dekoracja ornamentalna przedmiotów drewnianych uzyskana przez wykładanie powierzchni drewnianych innymi gatunkami drewna lub innymi materiałami. Technikę tę znano już w starożytności kanelowanie – żłobkowanie, pionowe rowki pokrywające trzony kolumn.

Kapitel (głowica) – górna część kolumny lub pilastra, ukształtowana plastycznie. Jest członem pośredniczącym między podporą a elementami podpieranymi. W różnych epokach ukształtowanie plastyczne kapiteli ulegało różnym przekształceniom.

Kartusz – ozdobne obramienie tarczy herbowej, tablicy, płaskorzeźby lub malowidła. Jeden z najpopularniejszych motywów dekoracyjnych w sztuce europejskiej XV–XIX wieku.

Kaseton – zagłębienie w stropie drewnianym między odcinkami krzyżujących się belek, stosowany dla celów dekoracyjnych.

Kroksztyń – wystające przed lico muru zakończenie belki stropowej lub podobny kształtem do niej element podtrzymujący.

Meander – ciągły ornament z rytmicznie załamującej się pod kątem prostym linii.

Mensa ottarzowa – płyta stanowiąca zasadniczą część ottarza.

Mozaika – technika dekoracyjna polegająca na układaniu wzoru z drobnych kamieni, szkła lub ceramiki na odpowiednio przygotowanym podłożu. Znana już w starożytności.

Okucie – metalowe umocnienie zwykle drewnianych przedmiotów, np. drzwi, mebli. Stosowane powszechnie od średniowiecza, często o dekoracyjnych formach.

Ornament – motyw zdobniczy stosowany w sztukach plastycznych.

Palmeta – motyw dekoracyjny w formie stylizowanego liścia palmy pilaster – płaski filar przyścienny, pełniący zarówno funkcję podpory, jak i dekoracyjną.

Płaskorzeźba (relief) – kompozycja rzeźbiarska wydobytą z płaszczyzny płyty (np. kamiennej lub drewnianej) z pozostawieniem w niej tła. Przeznaczona do oglądania wyłącznie od frontu.

Portal – ozdobne obramienie otworu wejściowego, składające się z elementów architektonicznych i rzeźbiarskich.

Putto – motyw dekoracyjny przedstawiający małego, nagiego chłopca. Nawiązuje do antycznych przedstawień Erosa, termin używany był również w odniesieniu do postaci aniołków (np. w sztuce renesansowej).

Rozeta – w ornamentyce motyw stylizowanego, rozchylonego kwiatu.

Supraporta – pole dekoracyjne umieszczone nad otworem drzwiowym, wypełnione dekoracją malarską, rzeźbiarską lub freskową, ujęte w obramienie.

Wskazówki bibliograficzne

Najobszerniejszą publikacją poświęconą historii Zamku jest katalog wystawy z 2003 roku. Opracowanie obszernie opisuje wszystkie momenty w historii obiektu oraz stanowi bogaty zbiór informacji o elementach wyposażenia. Szersze informacje na temat architektury Dzielnicy Zamkowej znaleźć można w książkach Jana Skuratowicza i Zenona Pałata. Ikonografia Zamku opracowana została przez Janusza Pazdera, a szczegółowe zagadnienia dotyczące zapożyczeń architektonicznych i ich znaczeń omówił Maciej Broniewski. W 2012 roku Centrum Kultury ZAMEK wydało pierwszy powojenny przewodnik po dawnej rezydencji.

Bibliografia

Kaiserschloss Posen. Zamek Cesarski w Poznaniu. „Von der Zwingburg” im Osten zum Kulturzentrum „Zamek”. Od pruskiej „warowni na wschodzie” do Centrum Kultury „Zamek”. Katalog wystawy, red. Pazder Janusz, Zimmermann Evelyn, Potsdam-Poznań 2003.

Pałat Zenon, *Architektura a polityka. Gloryfikacja Prus i niemieckiej misji cywilizacyjnej w Poznaniu na początku XX wieku*, Poznań 2011.

Pazder Janusz, *Zamek Cesarski*, Poznań 2010.

Skuratowicz Jan, *Architektura Poznania 1890–1918*, Poznań 1991.

Szymaniak Maciej, *Przewodnik po Zamku Cesarskim w Poznaniu*, Poznań 2012.

Tekst przewodnika: Maciej Szymaniak

Opracowanie: Dział Promocji CK ZAMEK

Wydawca

Centrum Kultury ZAMEK w Poznaniu,
ul. Św. Marcin 80/82, 61-809 Poznań
tel. +48 61 64 65 276,
e-mail: sekretariat@ckzamek.pl
www.ckzamek.pl

Zdjęcia współczesne: Maciej Kaczyński

Zdjęcia archiwalne: fotografie Romana Stefana Ulatowskiego z teki „Zamek Poznański, wiek XX, część wtóra”, opublikowana za zgodą Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Korekta: Słowa na warsztat

Koordynacja: Karolina Krychowska

Projekt graficzny: YOS Studio

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Poznań 2020

ISBN: 978-83-956168-3-9

POZnań*

Zabytkowe wnętrza Zamku wypiękniały. Przekonajcie się sami!

Konserwacja reprezentacyjnych
wnętrz zachodniej części dawnego Zamku Cesarskiego w Poznaniu
i ich adaptacja celem efektywnego wykorzystania dziedzictwa kulturowego

Zrealizowano ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020

